

Δημοκρατικός Συναγερμός Τομέας Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης

20 Νοεμβρίου 2003

Προτάσεις για τους Ανήλικους

- Η εμπλοκή ολοένα και περισσότερων νεαρών προσώπων σε παράνομες πράξεις, αποτελεί καθημερινό φαινόμενο το οποίο πρέπει να ανησυχεί όλους μας.
- Η εκδίκαση υποθέσεων ανηλίκων και η μεταχείρισή τους με κυρώσεις και διαδικασίες του γενικού ποινικού δικαίου αποτελεί κοινωνικό έγκλημα που συντελείται στον τόπο μας.
- **Η πρόταση αποσκοπεί** στην ορθή αγωγή ή διαπαιδαγώγηση των ανηλίκων και στην αποτελεσματική καταστολή της νεανικής παραβατικότητας.
- **Αποτελεί** ένα αυτοτελές, ενιαίο νομοθέτημα το οποίο είναι σύμφωνο με τις πρόσφατες τάσεις, ιδέες, και διεθνείς κανόνες αντεγκληματικής πολιτικής για ανήλικους, και καθιστά αποτελεσματική τη λειτουργία των οργάνων, υπηρεσιών και ιδρυμάτων για ανήλικους.
- **Στοχεύει** στην δημιουργία ενός ενιαίου είδους διαδικασίας, με σκοπό την καθιέρωση ευρέων και ευέλικτων δυνατοτήτων επίδρασης στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας. Στόχος είναι η αντιμετώπιση της ηθικής κατάπτωσης, της παραβατικότητας των ανηλίκων και της δημιουργίας των προϋποθέσεων για την επιστροφή στον ομαλό βίο εκείνων οι οποίοι έχουν έλθει σε σύγκρουση με τον νόμο ή τους θεμελιώδεις κανόνες της κοινωνικής συμπεριφοράς, καθώς και την ενίσχυση της μέριμνας και των παιδαγωγικών λειτουργιών της οικογένειας και της αίσθησης της ευθύνης της για την ανατροφή των παιδιών σε υπεύθυνα μέλη της κοινότητας με επίγνωση των υποχρεώσεών τους
- **Ρυθμίζει** την αντιμετώπιση των ανηλίκων παραβατών ενόψει των ιδιαιτεροτήτων αυτού του σταδίου ανάπτυξης τους κατά τρόπο εντελώς διάφορο από εκείνη των ενηλίκων.
- **Προβλέπει** την σύσταση Δικαστηρίου Ανηλίκων, το οποίο θα είναι αρμόδιο για τη διαδικασία σε υποθέσεις ανηλίκων, που σε συνάρτηση με τις ισχύουσες νομοθεσίες που διέπουν την αγωγή των ανηλίκων, θα ρυθμίζει την διαπαιδαγώγηση ή αγωγή των ανηλίκων παραβατών.

- Η **παροχή βοήθειας σε ανήλικους** που βρίσκονται σε κίνδυνο, η **βοήθεια στις οικογένειές τους**, η **επιβολή κυρώσεων** σε ανήλικους δράστες, καθώς και η **διενέργεια διερευνητικής διαδικασίας** που στοχεύει να διαπιστώσει αν πρέπει να κατατάξει ένα ανήλικο άτομο στην κατηγορία των «ηθικά εκπεσόντων» ή των δραστών αξιόποινων πράξεων, είναι αρμοδιότητα που **απονέμεται στο Δικαστήριο Ανηλίκων** επικουρούμενο από το Γραφείο Ευημερίας και άτομα με ειδικές επιστημονικές γνώσεις.
- Η σύσταση δικαστηρίου θα συμβάλει στον **εκσυγχρονισμό και τον συντονισμό των προσπαθειών και των ενεργειών όλων** των υπηρεσιών, οργάνων ή αρχών, που θα διέπει την αγωγή ή διαπαιδαγώγηση των ανηλίκων παραβατών. Η **αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων** σε υποθέσεις που εμπλέκονται ανήλικοι, περιορίζεται σημαντικά και ασκείται μόνο σε εξαιρετικές αξιόποινες πράξεις.
- Δημιουργείται **κοινωνικό καθήκον καταγγελίας** για την τέλεση αξιόποινης πράξης και υποχρέωση **αποκάλυψης περιστατικών** που υποδηλώνουν την ηθική κατάπτωση του ανηλίκου –ειδικά, παραβιάσεις της κοινωνικής συμπεριφοράς, τέλεση παράνομης πράξης, συστηματική αποφυγή της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης ή της παρακολούθησης μαθημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, χρήση οιοπνευματωδών ποτών ή άλλων τοξικών ουσιών, πορνεία, αλητεία, συναναστροφή με εγκληματικές ομάδες– στους γονείς ή τον κηδεμόνα του ανηλίκου, στο σχολείο του, στο Γραφείο Ευημερίας, στο Γενικό Εισαγγελέα, στο Δικαστήριο ή στην Αστυνομία.
- Το σύστημα που προτείνεται έχει ως σκοπό την **προαγωγή της ευημερίας** των ανηλίκων δραστών και τη διασφάλιση ότι κάθε αντίδραση προς αυτούς πρέπει να είναι πάντοτε ανάλογη με τις συνθήκες του δράστη και του εγκλήματος. Συνίσταται δηλαδή εμφαντικά η **παράκαμψη της τυπικής ποινικής διαδικασίας** με ή χωρίς παραπομπή του ανηλίκου σε εναλλακτικές υπηρεσίες για να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες των υφιστάμενων διαδικασιών.
- Στον προτεινόμενο νόμο ισχύει, χωρίς περιορισμούς, η **αρχή της σκοπιμότητας** σε αντίθεση με το ποινικό δίκαιο όπου ισχύει η αρχή της νομιμότητας. Η αρχή της σκοπιμότητας παρέχει στο δικαστήριο ευρεία διακριτική ευχέρεια, εκεί που κρίνει ότι είναι προς το συμφέρον του ανηλίκου ή επιβάλλεται για λόγους διαπαιδαγώγησης, να αποφασίσει αν θα αρχίσει την εκδίκαση και να καθορίσει την διαδικασία εκδίκασης μιας υπόθεσης που αφορά ανήλικο, ή αν θα διακόψει την διαδικασία σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης. Αντίθετα με την αρχή της νομιμότητας η διαδικασία καθορίζεται με την αυστηρή τήρηση των κανόνων (δικονομικούς) του νόμου.
- Η **προσωρινή κράτηση** του ανηλίκου γίνεται σε κατάσταση ανηλίκων και είναι το πιο επαχθές μέτρο δικονομικού καταναγκασμού. Ο ανήλικος μπορεί να εισαχθεί σε κατάσταση προσωρινής κράτησης μόνο αν έχουν

αποκαλυφθεί περιστάσεις που επιβάλλουν τον περιορισμό του, όταν υπάρχουν φόβοι ότι αυτός μπορεί να προσπαθήσει να αποκρύψει ή καταστρέψει αποδεικτικά στοιχεία της πράξης. Η **διάρκεια παραμονής** του σε κατάσταση προσωρινής κράτησης είναι περιορισμένη και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και σε ειδικές περιστάσεις μπορεί να επεκταθεί για ακόμη ένα μήνα.

- Σημαντικό στοιχείο για στην σωστή μεταχείριση των ανηλίκων αποτελεί και η **σύνθεση του δικαστηρίου** το οποίο θα συγκροτείται από ένα δικαστή που θα έχει όχι μόνο την απαραίτητη νομική κατάρτιση αλλά και τις απαιτούμενες παιδαγωγικές γνώσεις, την ικανότητα και την πείρα σε θέματα ανηλίκων, καθώς και από ένα άνδρα και μια γυναίκα, όχι δικαστές, με ευαισθησίες σε θέματα ανηλίκων.
- Η **διαδικασία αποπερατώνεται με την παύση ή διακοπή** της διαδικασίας ή την **παραπομπή** της υπόθεσης, **(α) στο σχολείο που φοιτά ο ανήλικος**, αν είναι βέβαιος ότι τα μέτρα αγωγής τα οποία είναι διαθέσιμα στο συγκεκριμένο σχολείο είναι επαρκή για την πρόληψη της περαιτέρω ηθικής κατάπτωσης του ανήλικου, **(β) στην διαδικασία διαπαιδαγώγησης**, αν ο δικαστής πεισθεί ότι εν όψει των περιστάσεων και της φύσης της υποθέσεως, καθώς και του χαρακτήρα του ανήλικου είναι ενδεδειγμένη η παιδαγωγική ή θεραπευτική μεταχείριση με την εφαρμογή μέτρων αγωγής ή θεραπευτικών μέτρων, **(γ) στη διαδικασία σωφρονισμού**, αν ο δικαστής είναι πεπεισμένος ότι συντρέχουν βάσιμοι λόγοι για να περιοριστεί ο ανήλικος σε σωφρονιστικό κατάστημα διατάσσει συγκεκριμένη διαδικασία σωφρονισμού και την επιβολή μέτρων αγωγής, και **(δ) στον εισαγγελέα για ποινική δίωξη**, αν από την διαδικασία διερεύνησης διαπιστωθούν περιστάσεις που δικαιολογούν την καταδίκη του ανήλικου σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο.
- Το **πεδίο εφαρμογής** της πρότασης νόμου καθορίζεται από το χρόνο τέλεσης της πράξης και την ηλικία του δράστη κατά τον χρόνο της εκτέλεσης του επιβληθέντος μέτρου. Η **έννοια** του όρου «**ανήλικος**» για τους σκοπούς του παρόντος Νόμου περιλαμβάνει τρεις ομάδες ηλικίας:
 - Άτομα έως το 18^ο έτος της ηλικίας τους, όταν πρόκειται για την πρόληψη και την καταστολή της «ηθικής κατάπτωσης». Η έλλειψη ενός κατώτατου ορίου ηλικίας είναι σκόπιμη γιατί ανήλικοι που θεωρούνται «ηθικά καταπεσόντες» μπορούν να υποβληθούν σε μέτρα διαπαιδαγώγησης, ακόμη και σε πολύ πρώιμο στάδιο ανάπτυξής τους.
 - Άτομα ηλικίας 13 έως 18 ετών τα οποία τέλεσαν αξιόποινη πράξη. Σε ανήλικους αυτής της ομάδας ηλικίας μπορούν να εφαρμοστούν μέτρα αγωγής ή εισαγωγής σε σωφρονιστικό κατάστημα.
 - Άτομα ηλικίας έως το 21^ο έτος της ηλικίας τους, εφόσον πρόκειται να υποβληθούν σε παιδαγωγική ή σωφρονιστική μεταχείριση για αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν πριν την συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας.
- Το **αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής** αναφέρεται σε εκείνους τους ανήλικους, οι οποίοι τέλεσαν μια αξιόποινη πράξη, καθώς και σε εκείνους,

των οποίων η συμπεριφορά εμφανίζει δείγματα παραμέλησης, εγκατάλειψης ή "ηθικής κατάπτωσης". Προϋπόθεση για την κίνηση της διαδικασίας δεν είναι μόνο η τέλεση μιας αξιόποινης πράξης, αλλά και οι ενδείξεις ηθικής κατάπτωσης. Ως **ηθική κατάπτωση** μπορεί να κριθεί η συστηματική αποφυγή της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης ή χρήση ναρκωτικών ουσιών, η πορνεία, η αλητεία, η συναναστροφή με εγκληματικές ομάδες, η τέλεση παράνομης πράξης και παράβασης κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως συμπτώματα «αρνητικής κοινωνικοποίησης» ή ακόμη ως ενδείξεις δυσκοινωνικότητας, ηθικού κινδύνου ή ηθικής παρεκτροπής.

- Το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ορισμένες **υποχρεώσεις** και **στους γονείς ή κηδεμόνες** εφόσον κινήθηκε η διαδικασία κατά του ανήλικου λόγω μίας αξιόποινης πράξης ή λόγω ενδείξεων ηθικής κατάπτωσης. Το Δικαστήριο μπορεί να τους διατάξει να βελτιώσουν τις συνθήκες παιδαγωγικής μέριμνας ή υγείας του ανήλικου, να συνεργαστούν στενά με το σχολείο στο οποίο φοιτά ο ανήλικος, καθώς και να επανορθώσουν εν όλω ή εν μέρει την ζημιά που αυτός προκάλεσε. Σε περίπτωση που οι γονείς ή κηδεμόνες παραλείπουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τις οποίες επιβάλλει το Δικαστήριο, τότε αυτό μπορεί να τους καταδικάσει σε **χρηματικό πρόστιμο**.
- Σε υποθέσεις ανήλικων το Δικαστήριο μπορεί να διατάξει τα πιο κάτω **μέτρα αγωγής και σωφρονισμού**, όπως για παράδειγμα
 - την επανόρθωση της προκληθείσας ζημιάς ή την έκφραση συγνώμης προς τον παθόντα ή την ανάληψη θέσης εκπαίδευσης ή εργασίας ή επίδοση σε εργασίες ή συμμετοχή σε κύκλο μαθημάτων κοινωνικής αγωγής ή αποφυγή συγκεκριμένων περιοχών ή αποχή από την χρήση οινοπνευματωδών ποτών ή άλλων τοξικών ουσιών
 - την υποβολή του υπό την υπεύθυνη επιμέλεια των γονέων ή του κηδεμόνα ή την ανάθεση της επιμέλειας του σε επιμελητή,
 - την επιβολή επίπληξης,
 - την τοποθέτησή του σε ίδρυμα το οποίο παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση ή σε ανάδοχη οικογένεια,
 - τη δήμευση αντικειμένων που αποκτήθηκαν με την τέλεση αξιόποινης πράξης
 - την εφαρμογή των μέτρων που προβλέπονται στο περί Κηδεμονίας και άλλων Τρόπων Μεταχείρισης των Αδικοπραγούντων Νόμο, όπως η κοινοτική εργασία κ.α.
- **Στόχος της παιδαγωγικής και σωφρονιστικής μεταχείρισης** είναι η ανάπτυξη του ανήλικου σε ευσυνείδητο και τίμιο πολίτη γι' αυτό **οι παιδαγωγικές προσπάθειες** προσανατολίζονται πρωταρχικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και των δεξιοτήτων του ανήλικου και στην αφομοίωση και διαφύλαξη κοινωνικά επιθυμητών στάσεων και της αίσθησης υπευθυνότητας.
- **Αν και η εποπτεία της εκπλήρωσης των** οδηγιών όρων, υποχρεώσεων και προσφορών εκπαίδευσης ή εργασίας των ανήλικων ασκείται από τον επιμελητή δοκιμασίας, σε συνεννόηση με τον δικαστή του Δικαστηρίου

Ανηλίκων, η **εποπτεία της εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων** ασκείται από τον ίδιο τον δικαστή και περιλαμβάνει τη σωστή εκτέλεση της δικαστικής απόφασης και γενικά τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ανήλικου. Για το σκοπό αυτό παρέχεται στους δικαστές δικαίωμα εισόδου στο κατάστημα και στις εγκαταστάσεις τις οποίες εποπτεύουν και όπου κρατούνται οι ανήλικοι.

- **Κυρίως στόχος της πρότασης** είναι η ορθή, δίκαιη και ανθρώπινη μεταχείριση του ανήλικου που βρίσκεται σε σύγκρουση με το νόμο. Το σύστημα που προτείνεται έχει ως σκοπό την προαγωγή της ευημερίας των ανήλικων δραστών και η ανάπτυξη τους σε περιβάλλον που να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο απαλλαγμένο από την εγκληματικότητα και την παραβατικότητα.

Ιωνάς Νικολάου
Βουλευτής Λευκωσίας